

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Наукове товариство студентів, аспірантів,
докторантів і молодих вчених СумДУ

ПЕРШИЙ КРОК У НАУКУ

Матеріали
ІХ студентської конференції
(Суми, 25 лютого 2018 року)

Суми
Сумський державний університет
2018

АГРЕСІЯ ЯК ДОМІНАНТНИЙ ЕЛЕМЕНТ ПОВЕДІНКИ ОСОБИ І НАТОВПУ У ПОВІСТІ М. КОЦЮБІНСЬКОГО «FATA MORGANA»

Москович М., *студентка*; СумДУ, гр. ЖТ-71

Як проникливий психолог і письменник-імпресіоніст особливу увагу у своєму доробку М. Коцюбинський присвятив відображенню виявів агресії у поведінці окремої людини і натовпу, дослідженню причин і мотивів спалахів неконтрольованого людською свідомістю і волею бажання нищити, руйнувати чи навіть катувати і позбавляти життя.

Науковці пояснюють феномен агресії по-різному, вважаючи, що вона спровокована факторами середовища, обставин і умов, у яких перебуває людина. Прояви такої поведінки зазіплених злістю і бажанням помсти натовпу і окремої особи яскраво відобразив у повісті «Fata morgana» М. Коцюбинський, увівши події твору в історичний контекст соціальних конфліктів початку ХХ століття.

Актуальність нашого дослідження зумовлена сучасними суспільними проблемами, які, на жаль, нерідко супроводжуються насильством, сутичками, вибухами негативних емоцій у численних ситуаціях, пов'язаних із громадським, політичним, а то й побутовим життям українців. Метою роботи є дослідження особливостей відображення виявів людської агресії у повісті М. Коцюбинського «Fata morgana». Для реалізації мети слід виконати такі завдання: з'ясувати умови і причини виникнення агресії як елементу поведінки особи і натовпу; простежити поведінку людей, що перебувають у стані агресії; виявити художню індивідуальність письменника в описі ним сцен, де агресія людини досягає найвищого вияву.

Даючи високу оцінку художній майстерності М. Коцюбинського відображати психологічну атмосферу очікування лютого погрому (оповідання «Він іде», «Сміх»), С. Єфремов відзначив, що великий вплив на читача справляє саме манера письменника скупю і фрагментарно передавати стан жаху людей перед розпорою: «... перед вами ясно стає картина дикого божевілля людського, що ось-ось потрощить, роздушить і розметає все, що стрінеться по дорозі» [1, с. 544]. Події повісті М. Коцюбинського також розгортаються у

неспокійний історичний час, коли зароджувались масові повстання і бунти селян, змучених злиднями.

Найбільше відкрита агресія притаманна поведінці Хоми Гудзя – вічного наймита, скривдженого господарями, обділеного долею, зневіреного в людях. Зведений людьми до стану худоби, коло якої навіть жив, він одержимий наміром бити всіх підряд, бо, на його думку, всі люди не варті співчуття і поваги. «Таку злість у душі почуваю, що аж душа пашить... Як запече, як запече – так узяв би в руки довбню та й перебив би усіх» [2, с. 192] – признається він Андрієві за кухлем пива.

В атмосфері взаємної ненависті живе і сім'я Воликів. Агресія Маланки спрямована на Андрія, який живе, на її думку, пустими мріями, не хоче заробляти на родинні потреби. Маланка постійно свариться з чоловіком («... цідила слова, немов отруту» [2, с. 203]. Андрія «душить злість», бо він безсилий зарадити бідності, а найбільша злоба прийшла до нього після каліцтва.

Сцену розправи селян над власними односельцями – Семеном Мажугою Андрієм Воликом і Прокопом Кандзюбою, безглузде і звіряче убивство автор описує детально і натуралістично, аби підкреслити руйнівну силу агресії, яка позбавляє людей самоконтролю, і виносить на поверхню свідомості тваринні інстинкти.

Висновки. З'ясовуючи походження агресії у поведінці персонажів повісті «Fata morgana», М. Коцюбинський переконує, що її витoki – у бідності, неможливості людини контролювати власне життя, чесно заробляти на свої найелементарніші потреби. У стані агресії персонажі твору не здатні стримувати негативні емоції. Найбільші прояви люті, супроводжувані нападом, описані у сценах руйнування натовпом селян панського будинку і гуральні, у сцені самосуду, наголошуючи на тому, що в стані афекту більшість людей, піддавшись інстинктам масовості, не здатні керувати своєю поведінкою і аналізувати чи оцінювати власні дії.

1. Єфремов С. Історія українського письменства / С. Єфремов. – К.: Феміна, 1995. – 688с.
2. Коцюбинський М. Твори: У 3 т. / М. Коцюбинський. – К.: Дніпро, 1965. – Т. 2. – 531 с.

Керівник: Калантаєвська Г. П., *доцент*